

37.8(7)
С 96.

Х. Э. Султанов

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРАТИ
ЧИРЧИК ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТИ

ТАСВИРИЙ САНЪАТ ТАЪЛИМИДА ИННОВАЦИОН КЛАСТЕР ЁНДАШУВИ

МОНОГРАФИЯ

Книга должна быть
возвращена не позже
указанного здесь срока

Количество преданных
в чит.

Здесь

--	--

348(7)
С 96.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ

ВАЗИРЛИГИ

ЧИРЧИК ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТИ

САНЪАТШУНОСЛИК ФАКУЛЬТЕТИ

“ТАСВИРИЙ САЊАТ ВА ДИЗАЙН” КАФЕДРАСИ

Султанов Хайтбой Эралиевич

ТАСВИРИЙ САЊАТ ТАЪЛИМИДА ИННОВАЦИОН КЛАСТЕР

ЁНДАШУВИ

МОНОГРАФИЯ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ТАЪЛИМ,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
AXBOROT RESURS MARKAZI

ТОШКЕНТ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ТАЪЛИМ,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
2022
AXBOROT RESURS MARKAZI
1-FILIALI

УЎК: 811.1.378(082)

КБК: 81.2-99

И 17

Тасвирий санъат таълимида кластер инновацион ёндашуви / Султанов
Хайрбой Эралиевич. – Т: "Адиolat" 2022. 131 б.

Таъризчилар: У. Ходжамкулов,

педагогика фанлари доктори, доцент;

Ш.Р. Самарова

Психология фанлари номзоди, доцент

И. Абдурахмонов

санъатшунослик фанлари номзоди, доцент;

Ушбу монография Чирчиқ давлат педагогика университети Кенгашининг
2022 йил октябрдаги №-сон мажлиси қарори билан нашрга тавсия этилган.

ISBN 978-9943-8661-4-0

© Султанов Х.Э

© Uveshinvestgroup nashriyati

МУНДАРИЖА

КИРИШ	4
1.НОВ. ТАСВИРИЙ САНЪАТНИ ЎҚИТИШНИНГ НАЗАРИЙ- МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ	5
1.1. Тасвирий санъат таълимида кластер ёндашуви таъбиғи	5
1.2. Кластер ёндашуви тасвирий санъат таълимида назария ва амалиёт ўнўқитишнинг таъминлашнинг шарти сифатида	27
II.НОВ. УЗЛУКСИЗ ТАЪЛИМ ТИЗИМИНИ ИНТЕГРАЦИЯЛАШДА ТАЪЛИМ КЛАСТЕРИ ВОСИТАСИДАН ФОЙДАЛАНИШ	52
1.1-4. Кластер ёндашуви орқали ижодий муҳит яратиш ҳамда ўқувчи ва таълимчиларнинг ижодкорлигига йўналтириш	52
1.2. Намойи ва ижодий тўғарақларнинг таълим сифатини оширишдаги ўрни	67
III.НОВ. ТАСВИРИЙ САНЪАТ ТАЪЛИМИДА КЛАСТЕР ЁНДАШУВ АСОСИДА МАШГУЛОТЛАРНИ ТАШКИЛ ЭТИШ МЕТОДИКАСИ	88
1.1. Тасвирий санъат таълимида қўлланилиши тавсия этиладиган технологиялар ва усуллар	88
1.2. Констракт фонда турли шакли ва ҳар хил фактурали буюмлардан тузилган нармаюртнинг рангтаъвириини баъарниш дарс ишланмаси	94
Кўннати машгулотлар (тўғарақ)да қаламтаъвир, рангтаъвир ва композиция факторлари тавсия этиладиган талабақларнинг кўрниш хотирасини ривожлантиришда доир машқлар	109
Кўннати перспективаси	115
Ранг таъвир ва композиция фанлари учун таёрланган тестлар	117
ФОЙДАЛАНИШГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ	124

КИРИШ

Жаҳонда педагогик таълим тизимининг рақобатбардошлиги даражасини ошириш ва жаҳон стандартлари даражасига кўтариш замонавий шахсининг хис-тўғулари, диди, тафаккури, ахлокий ва ҳаётий кўникмаларини тарбиялаш хозирги глобаллашув шароити учун муҳим аҳамият касб этиб бормоқда. Дарҳақиқат, таълим соҳасини ривожлантиришга ўз вақтида кўйилган қадам давлатнинг кучли ва барқарор келажакининг гаровидир. Таълим олиш барча вақтларда инсон учун шахсий ҳаётининг яхшилангани ва эл-юрт орасида ўрнини топиши, ҳаётий фазолиятида юқори чўққиларга эришиши учун муҳим қадам ҳисобланган. Таълимсиз олдинга кўйилган максалга эришиш, ҳаётда жамият ва инсон тақдири тикилган долзарб воқияларни амалга ошириш мумкин эмас.

Бундай шароитда жамият ва инсон тақдири тикилган долзарб воқияларни амалга ошириш учун тасвирий санъат таълими имкониятларидан тўғри фойдаланиш лозим. Тасвирий санъат воқеликнинг баъдий инъикоси бўлиб, инсон қамолотида, жамият ҳаётида улкан аҳамиятга эга. Шунинг учун бугунги инновациялар асрида замонавий бешта соҳани ягона таълим тизимига интеграциялашга асосланган STEAM тизими АКШ ва Европада асосий таълим тенденциялардан бири сифатида ривожланмоқда ва кўлаб мутахассислар бунни келажак таълими деб эътироф этишмоқда. Бу эса ўз навбатида инновацион технологиялар асосида узлуксиз таълим тизимини ўзаро интеграциялашни талаб этади.

Дунёдаги кўпгина ривожланган мамлакатларда кўлланиб келинаётган кластер модели ўзининг самарадорлиги билан кўпчиликнинг эътиборини тортди. Турли соҳа мутахассислари томонидан чуқур тадқиқ қилиниб, ривожланган мамлакатларда амалиётга жорий этилган бундай илғор таъриблар жаҳон иқтимоий-иқтисодий тараққиётга ўзининг катта таъсирини кўрсатди. Шундан келиб чиқиб кластер моделини барча соҳалар каторида таълим соҳасига ҳам кенг татбиқ этиш орқали олий таълим сифатини рақобатбардошлигини таъминлашга эришишмоқда. Шу жиҳатдан олиб

қаралганда олий педагогик таълим ва ушунтаълим мактабларида тасвирий санъат таълимига кластер ёндашуви ва ўқитиш технологияларини жорий этиш педагогик механизмларини ишлаб чиқишда илмий-назарий ҳамда методологик асос назифасини бажаради.

Маълумиятмишда «Учинчи Ренессанс» пойдевори қуриляётган, таълим соҳасида инновациялар амалга оширилиб, таълим тизими тубдан модернизация қилинган бир даврда ҳар бир соҳа мутахассисларини тайёрлаш сифатини ошириш мумимоси янада долзарб аҳамият касб этиб бормоқда. Педагогик таълимнинг ушбу муҳим иқтимоий аҳамияти ўз-ўзидан узлуксиз таълим тизимини кластер ривожланиш моделига ўтказиш заруратини белгилайди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 29 апрелдаги ПФ-5987-сон қарорида таълим кластерларини яратиш соҳада самарадорлигини таъминловчи омил сифатида¹ белгилаб берилган. Кластер ёндашуви ва ўқитиш технологияларини тасвирий санъат таълимига татбиқ этиш орқали таърибларнинг ижодкорлик кўникмаларини тарбиялаш механизмларини ишлаб чиқиш мумимоларини чуқур тадқиқ қилинишини такозо этади. Ўш шунинг билан бирга аммоний иқтимоий-иқтисодий шароитида уларнинг рақобатбардошлигини таъминловчи бўлишмиз, келажак учун «Учинчи Ренессанс» пойдеворини қўйиб бўлишмиз. Ушбу монография юқорида айтиб ўтилган муаммоларнинг янада тўқилириш ва бойитишга хизмат қилади.

1. ИБН ТАСВИРИЙ САНЪАТНИ ЎҚИТИШНИНГ НАЗАРИЙ-МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ

1.1. Тасвирий санъат таълимида кластер ёндашуви татбиғи

Монор бўлуи жаҳон бўйлаб рўй бераётган иқтимоий-иқтисодий ўзгаришлар замонининг мутахассислардан ижодий қарорлар қабул қилишда қатъий ва тежкорлик талабларига эга бўлишни талаб қилади.

¹ Ўзбекистон Республикасининг Президентининг «Ўзбекистон Республикасида юридик таълим ва фанни тубдан модернизация қилиш бўйича кўпчилик қарар-талаблар тўғрисида»ги ПФ-5987-сон Қарори; Тошкент ш., 2020 йил 29 апрел.

Глобаллашув натижасида ҳар бир соҳада вужудга келадиган муаммоларнинг тўғри ечимини топишнинг ўзн катта муаммо бўлиб қолмоқда. Бунинг устига бarchа соҳаларда дастурлар кундан-кун янги маълумотлар билан тўйиниб бормоқда. Шу жумладан таълим тизимидаги мавжуд муаммолар ҳам бутун дунё ҳамжамияти томонидан ҳал этилиши зарур бўлган долзарб масалалардан биридир.

Жаҳонда педагогик таълим тизимининг рақобатдорлиги даражасини ошириш ва жаҳон стандартлари даражасига кўтариш замонавий шахснинг хис-туйғулари, диди, тафаккури, ахлокий ва ҳаётий кўникмаларининг тарбиялаш хозирги глобаллашув шароити учун муҳим аҳамият касб этиб бормоқда. Фан ва таълимнинг ишлаб чиқариш билан уйғунлиги бarchа соҳаларда тараккиётни таъминлайди. Ривожланган дунё мамлакатларида ушбу тизимдаги хорижий тажрибалар бунинг аниқ исботи бўлиб турибди. Бу борада табиийки, фан, таълим ва ишлаб чиқаришнинг интеграцияси муҳим ва долзарб вазифа ҳисобланади. Бу эса ўз-ўзидан инновацион кластерга йўл очиб беради.

Табиийки, бу борада Республикамызда қандай ишлар бажаришган? деган ўринли савол туғилади. Мамлакатимиз мустақилликни кўлга киритгандан кейин таълим тизимида амалга оширилган энг жиддий инновацион лойиҳалар сифатида педагогик технологиялар ва интерфасл методлар асосида дарс машғулотларини ташкил қилиш билан боғлиқ ишларни кўрсатишимиз мумкин. Афсуски, таълим тизимида фаволит йўналишин, киритилган ўзгаришларнинг тавсифи ва келиб чиқиб манбага кўра таснифланган бошқа йирик инновацион жараёнларни кўрсата олмаёймиз.

Жамиятимиз ривожланишнинг чуқур ижтимоий ва иқтисодий ўзгаришлар рўй бераётган хозирги боёқчида талабаларга таълим-тарбия бериш сифатини ошириш йўллари ва воситаларини излаб топиш замонанин педагогиканинг долзарб вазифаларидан бири бўлиб қолмоқда. Чунки, таълим, илим-фан ҳар қандай жамият, миллат ва давлатнинг келажакини

белгилаб бериладиган, унинг тараккиётига хизмат қиладиган муҳим омил бўлиб қолмоқда.

Даржамакит, узок вақтдан бери у ёки бу соҳани ўз ичига қамраб олган бутун таълим тизимида фаволит кўрсатаётган муассасаларни умумий мақсад йўлида бириктириш зарурияти бизнинг мамлакатимизга ҳам аллақачон етиб келди.

Келинги йилларда Ўзбекистонда олиб бориладиган таълим соҳасидаги инновацион бевосита унинг демократик, бозор муносабатларига ўтиш жараёни билан биргаликда амалга оширилмоқда. Бутунги кун ёшларини янгида ижтимоий муҳитга тайёрлаш, давр руҳида тарбиялаш, таълим соҳасини яндоқ қилиш, тизимни тўбдан тақомиллаштириш, хусусан, тизимга ривожланган хорижий мамлакатлар тажрибасини татбиқ этиш фояси кун тартибидан долзарб ва устувор вазифаларидан бири сифатида давлатимиз раёбдир. Ҳомонидан таъқидланиб келинмоқда. Шунинг учун ҳам Республикамызда олиё таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясида аҳолининг олиё таълим билан қамров даражасини ошириш, қамроо стандартлар асосида юқори малакали, креатив ва тизимли фюрарийланган, мустақил қарор қабул қила оладиган маънан етук ва аниқман баркамол ёш кадрлар тайёрлаш, уларнинг интеллектуал қобилиятларини намоён этиши ва маънавий баркамол шахс сифатида навақилнинг учун зарур шарт-шароитларни яратиш олиё таълим тизимини ривожлантиришнинг стратегик мақсадлари ва устувор йўналишларидан бири деб билилаб кўйилган.

Бутун таъқари Ўзбекистон Республикасининг таълим тизимини тўбдан тақомиллантириш, етук мутахассислар тайёрлашнинг оптимал йўлларини аниқлаш, аниқлаш, педагог кадрларнинг касбий малакалари ва билим қазинини узуксиз юксалтириш орқали юқори малакали кадрлар тайёрлаш соҳасини ошириш, илим фан ва ишлаб чиқариш интеграциясини келтириштириш бўлган эътиборларини ҳар қадамда хис қилиб турибмиз. Мамлакатимизда «Учинчи Ренессанс» пойдевори қуриладиган, таълим